

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในทางปฏิบัติของประเทศไทย ในเรื่องเกี่ยวกับการใช้ตรวนก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิทธิร่างกายของผู้ต้องขังระหว่างพิจารณา ซึ่งศาลยังไม่มีคำพิพากษาถึงที่สุดว่ามีความผิดซึ่งในบางกรณีการปฏิบัติของเจ้าพนักงานเรือนจำก็เข้าข่ายในการละเมิดสิทธิของผู้ต้องขัง

รัฐที่ยึดมั่นในระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยนั้น กระบวนการยุติธรรมนับเป็นกลไกที่สำคัญในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพและผลประโยชน์ของประชาชน และเป็นหลักประกันสิทธิเสรีภาพและความเสมอภาคของบุคคลภายใต้กรอบกฎหมาย โดยใช้กระบวนการบังคับให้เป็นไปตามกฎหมายหรือมีมาตรการทางกฎหมาย เพื่อกำหนดเป็นกรอบและทิศทางการดำเนินการของรัฐ และเป็นมาตรฐานซึ่งกำหนดพฤติกรรมของมนุษย์ในสังคมอันเป็นรากฐานสำคัญยิ่งในการนำมาซึ่งความสงบเรียบร้อยภายในสังคมนั้นๆ¹

ในการลงโทษผู้กระทำความผิดนั้น ได้มีวิวัฒนาการมานานแล้ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อมาตรการลงโทษในทางกฎหมายหรือที่เรียกว่า “ การบังคับโทษอาญา ” (Strafvollzug)² ซึ่งถือเป็นมาตรการในการดำเนินการเกี่ยวกับโทษจำคุก และโทษหรือวิธีการเพื่อความปลอดภัยที่เป็นการจำกัดเสรีภาพของบุคคล เพื่อใช้ในการควบคุมสังคมให้เกิดความสงบเรียบร้อย ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่าการลงโทษ โดยเฉพาะโทษทางอาญานั้น จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการให้ผู้กระทำความผิดเกิดความเกรงกลัวและเข็ดหลาบ ไม่กล้ากระทำความผิดอีก เพื่อคุ้มครองสังคม โดยรวมให้ปลอดภัยจากผู้ที่ฝ่าฝืนบทบัญญัติแห่งกฎหมายอาญา ซึ่งบทลงโทษในทางอาญาส่วนใหญ่มักจะเป็นการกระทำ ต่อสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและทรัพย์สินของบุคคล เช่น การลงโทษประหารชีวิต จำคุก กักขัง ริบทรัพย์สิน และปรับ เป็นต้น ดังนั้น เมื่อมีการลงโทษในทางอาญาเกิดขึ้น มาตรการทางกฎหมาย

---

¹ จาก *กระบวนการทัศน์ใหม่* ของกระบวนการยุติธรรมในการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิด (น. 23), โดย คณะนักวิชาการประชุมทางวิชาการระดับชาติว่าด้วยงานยุติธรรม ครั้งที่ 1. 2546, ม.ป.ท. : ม.ป.พ.

² จาก *กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา* (น. 45-46), โดย คณิต ฅ นคร, 2549, กรุงเทพฯ : วิญญูชน.

ต่อผู้ที่ถูกลงโทษก็ย่อมเกิดขึ้นตามมา ส่วนหนึ่งก็คือมาตรการในการที่จะปฏิบัติต่อผู้ที่ถูกลงโทษนั้น ทั้งนี้ย่อมอยู่ภายใต้กรอบของกฎหมายว่าด้วยการบังคับโทษของต่างประเทศ

มาตรการหรือกระบวนการบังคับโทษ แก่ผู้กระทำผิดในทางอาญา ถือเป็นหน้าที่หลักของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ซึ่งถูกพัฒนาขึ้นมาพร้อมกับการเกิดขึ้นของรัฐสมัยใหม่ กล่าวคือหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาโดยหลักๆ ได้แก่ ตำรวจ อัยการ ศาล และราชทัณฑ์นั้น ประกอบด้วยบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถที่ได้รับการศึกษามาเป็นอย่างดี ตลอดจนมีเครื่องมือเครื่องมือต่างๆ ในการดำเนินการต่อผู้กระทำผิด ซึ่งในระยะเวลาหนึ่งกล่าวได้ว่า กระบวนการยุติธรรมทางอาญาได้กลายมาเป็นเครื่องมือที่ทรงประสิทธิภาพในการรักษาความสงบเรียบร้อย และควบคุมสังคม กระบวนการยุติธรรมทางอาญาจึงนับเป็นกลไกสำคัญในการอำนวยความสะดวกให้แก่สมาชิกของสังคม มีการพัฒนามากขึ้น ประกอบกับรัฐมีการตรากฎหมายที่มีบทกำหนดโทษ ในทางอาญามากขึ้นเรื่อยๆ โดยมุ่งที่จะใช้โทษทางอาญาและสร้างภาพบังคับโทษในทางอาญาเพื่อควบคุมสังคม ส่งผลทำให้กระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่มีอยู่นั้น ประสบปัญหา โดยเฉพาะปัญหาในการปฏิบัติต่อผู้ต้องหา จำเลย ผู้เสียหาย และผู้ต้องขัง ในกรณีที่เป็นการละเมิดสิทธิ เป็นต้น

สำหรับเรือนจำ (Prison) นั้น เป็นหน่วยงานหนึ่งของกรมราชทัณฑ์ มีหน้าที่ปฏิบัติงานราชทัณฑ์ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่มีผลต่อมาตรการในการบังคับโทษแก่ผู้กระทำความผิด ซึ่งได้วิวัฒนาการมาเป็นเวลาเกือบสองศตวรรษ โดยได้มีการนำมาใช้แทนการลงโทษต่อเนื้อตัวร่างกายไม่ว่าจะเป็นการทรมานหรือการเข็ญติ การใช้เรือนจำในยุคแรกๆ ดำเนินการลงโทษเพื่อเป็นการแก้แค้นทดแทนและการข่มขู่ยับยั้ง แต่ต่อมาในระยะหลังได้หันมาดำเนินการ ในเรื่องการแก้ไข อบรมให้กลับเข้าสู่สังคม รูปแบบและกิจกรรมในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในเรือนจำจึงได้เปลี่ยนแปลงไป จากที่ดำเนินการควบคุมอย่างเคร่งครัดมาสู่การจัดกิจกรรมในเชิงแก้ไข เช่น การให้การศึกษา การฝึกวิชาชีพ และการจัดสวัสดิการต่างๆ³ ซึ่งหน้าที่อันสำคัญยิ่งในเรือนจำ ก็คือ การใช้สถานเรือนจำเพื่อการปรุปรังแต่งแก้ไขความประพฤติของผู้กระทำความผิดให้กลับตนเป็นพลเมืองที่ดีภายหลังการปลดปล่อยไปแล้ว โดยอาศัยกระบวนการใช้เรือนจำในฐานะองค์กรแก้ไขพฤติกรรมของผู้กระทำผิด

เรือนจำจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการดูแลควบคุมและปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง ซึ่งถือเป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ภายในเรือนจำที่ต้องปฏิบัติ โดยที่ผู้ต้องขัง ก็คือ ผู้ต้องโทษ รวมตลอดถึง

---

³ จาก *หลักทฤษฎีวิทยา: หลักการวิเคราะห์ระบบงานราชทัณฑ์* (น. 43), โดย นัทธี จิตสว่าง ก., ม.ป.ป.

นักโทษเด็ดขาด คนต้องขังและคนฝาก⁴ ซึ่งอาจเป็นบุคคลที่ศาลได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษจำคุก หรือบุคคลที่อยู่ในระหว่างการพิจารณาคดีของศาล ทั้งก่อนมีคำพิพากษาหรือหลังจากมีคำพิพากษาแล้ว รวมทั้งกรณีผู้ต้องหาในระหว่างสอบสวน ซึ่งเรียกว่า การขังระหว่างสอบสวน⁵ ซึ่งบุคคลดังกล่าวเหล่านี้ จะถูกส่งตัวเข้ามาอยู่ในความดูแลของเรือนจำ โดยที่ชีวิตความเป็นอยู่ในระหว่างการต้องโทษ และระหว่างรอการพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของผู้ต้องขังนั้น จะอยู่ภายใต้กฎระเบียบ ข้อบังคับ และนโยบายของกรมราชทัณฑ์ โดยเฉพาะการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานเรือนจำหรือเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ ทั้งนี้ให้เป็นไปตามคำพิพากษาของศาลหรือตามคำสั่งของเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจ แต่สำหรับผู้ต้องขังที่ศาลยังไม่มีคำพิพากษาถึงที่สุดนั้น เกิดเป็นปัญหาขึ้นมาทั้งในด้านการกำจัดสิทธิเสรีภาพหรือการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ในเรือนจำ อย่างเช่น การใช้เครื่องพันธนาการซึ่งมีแนวโน้มไปในทางที่มิได้คำนึงถึงเรื่องสิทธิมนุษยธรรมหรือศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ในคดีอาญาต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่า ผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิดก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุด แสดงว่าบุคคลได้กระทำผิดจะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้” ซึ่งแนวความคิดดังกล่าวถือได้ว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญยิ่งของหลักพื้นฐาน แห่งสิทธิมนุษยชนและประชาธิปไตย โดยเฉพาะสิทธิเสรีภาพของบุคคลกลุ่มหนึ่ง ซึ่งถูกเรียกว่าเป็นจำเลยจนกลายมาเป็นผู้ต้องขังในเรือนจำ ควรที่จะได้รับสิทธิเสรีภาพเช่นเดียวกับบุคคลทั่วไปภายในกรอบของการลงโทษตามกฎหมายที่เขาพึงได้รับ แม้ว่าเขาเหล่านั้นอาจเป็นอาชญากรแท้ๆ เขาก็ยังมีสิทธิได้รับความเที่ยงธรรมตามกฎหมายเหมือนกับบุคคลอื่นๆ อีกทั้งยังพึงได้รับการปกป้องสิทธิที่เขามีในฐานะเป็นจำเลยในศาล ในสายตาของกฎหมาย จำเลยหรือผู้ต้องขังที่ยังไม่มีคำพิพากษาถึงที่สุดย่อมไม่มีความผิดจนกว่าศาลจะตัดสินว่าบุคคลนั้นเป็นผู้บริสุทธิ์การเยียวยาที่จะเกิดตามมานั้น ย่อมไม่เกิดประโยชน์และเทียบกันไม่ได้ต่อสิ่งที่ตัวบุคคลผู้นั้นได้รับ

ด้วยเหตุนี้ประชาชนพลเมืองและองค์กรของรัฐเกือบทุกประเทศในโลก จึงได้มองเห็นถึงความสำคัญในด้านสิทธิเสรีภาพมากขึ้น รัฐสมาชิกต่างๆ จึงได้บัญญัติที่จะให้ได้มาซึ่งความร่วมมือกับสหประชาชาติ นำมาซึ่งการส่งเสริมการเคารพ และการถือปฏิบัติโดยสากลต่อสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน จึงได้เกิดเป็นปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน

⁴ พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2479, มาตรา 4.

⁵ จาก กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (น.45-46), โดย คณิต ฉนกร ก., 2549, กรุงเทพฯ : วิทยุชน.

(The Universal Declaration of Human Rights: UDHR)⁶ ซึ่งในปฏิญญานี้ได้ให้ความสำคัญแก่สิทธิเสรีภาพของบุคคลกลุ่มหนึ่ง ซึ่งถูกกล่าวหาด้วยความผิดอาญา ซึ่งเป็นสิทธิในการได้รับการสันนิษฐานว่าบริสุทธิ์ ซึ่งได้บัญญัติไว้ว่า “ทุกคนที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดทางอาญา มีสิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่ามีความผิดตามกฎหมาย ในการพิจารณาโดยเปิดเผย ซึ่งตนได้รับหลักประกันบรรดาที่จำเป็น สำหรับการต่อสู้คดี”⁷

ในส่วนของระบบการควบคุมผู้ต้องขังรวมทั้งเพื่อความมั่นคง และปลอดภัยของเรือนจำ บางครั้งมีความจำเป็นที่จะต้องใช้เครื่องพันธนาการกับผู้ต้องขังเพื่อขัดขวางไม่ให้ผู้ต้องขังเคลื่อนไหวได้โดยง่ายหรือสะดวก หรือเป็นการยับยั้งมิให้ผู้ต้องขังก่อเหตุร้าย เช่น ตีกัน หลบหนี หรือทำความเสียหายแก่ชีวิตร่างกายและทรัพย์สินของตนเองหรือผู้อื่น แต่อย่างไรก็ตาม การใช้เครื่องพันธนาการเป็นการทำให้เสียเสรีภาพในการเคลื่อนไหวหรือการเคลื่อนที่ จากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่ง อันเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน⁸ ตามหลักขององค์การสหประชาชาติที่มีมติรับรองสิทธิของประชาชน โดยที่หลักการและการปฏิบัติเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่าเป็นการดี สำหรับปฏิบัติต่อผู้ต้องขังและสะดวกต่อการบริหารงานเรือนจำ และเพื่อเป็นหลักประกันศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ตลอดจนสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน เช่น สิทธิในชีวิตเสรีภาพจากการไม่ถูกทรมาน หลักการไม่เลือกปฏิบัติ การใช้เครื่องพันธนาการต่อผู้ต้องขังในขณะที่คำพิพากษายังไม่ถึงที่สุดนั้น หากเป็นการใช้โดยที่ไม่ระมัดระวัง หรือโดยอำเภอใจของเจ้าหน้าที่เรือนจำ นอกจากเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนของผู้ต้องขังดังกล่าวแล้วนั้น ยังถือเป็นการขัดต่อรัฐธรรมนูญ ซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศด้วย เพราะบุคคลเหล่านั้นยังได้รับการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพอย่างเช่นคนปกติทั่วไป ในฐานะเช่นนั้นเขาอาจเป็นผู้กระทำผิดหรือไม่ก็ได้ และมีโอกาสต่อสู้คดีจนกว่าคดีจะถึงที่สุด กล่าวได้ว่าในขณะที่เขายังเป็นผู้บริสุทธิ์อยู่ ดังนั้นการที่ไปใช้เครื่องพันธนาการต่อเขาก็ถือเป็นการจำกัดสิทธิเสรีภาพ และทำลายศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยคุ้มครองอยู่ในส่วนกฎหมายที่เกี่ยวข้องโดยตรงสำหรับการใช้เครื่องพันธนาการนั้น ก็คือ พระราชบัญญัติ

⁶ สิทธิมนุษยชน: รวบรวมสนธิสัญญาสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศที่สำคัญ. น. 8 คณะกรรมการประสานงานองค์กรสิทธิมนุษยชน. (ผู้แปล). 2544.

⁷ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2549 ได้บัญญัติรับรองไว้ในมาตรา 3 “ภายใต้บังคับบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิเสรีภาพ และความเสมอภาค บรรดาที่ชนชาวไทยเคยได้รับการคุ้มครองตามประเพณีการปกครองประเทศไทยมีอยู่แล้ว ย่อมได้รับการคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญนี้” (ม.ป.ป.)

⁸ จาก คำอธิบายพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ (น. 80), โดย คณะกรรมการประสานงานองค์กรสิทธิมนุษยชน. (ผู้แปล). 2544, ม.ป.ท.: ม.ป.พ.

ราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 และกฎกระทรวงมหาดไทยออกตามความในมาตรา 58 แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ ซึ่งได้วางหลักไว้อย่างสอดคล้องกับมาตรฐานขั้นต่ำของการปฏิบัติต่อกักโทษขององค์การสหประชาชาติ กล่าวคือ ในมาตรา 14 ของพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ ได้บัญญัติว่า “ห้ามมิให้ใช้เครื่องพันธนาการแก่ผู้ต้องขัง.....” ไว้ก่อนเป็นเบื้องต้น ส่วนในเรื่องข้อบ่งชี้หรือการใช้เครื่องพันธนาการเป็นเพียงข้อยกเว้นของกฎหมายเท่านั้น การตีความเพื่อใช้เครื่องพันธนาการจึงต้องตีความอย่างเคร่งครัดจะกระทำอย่างมั่งง่ายไม่ได้ ผู้มีอำนาจสั่งให้ใช้เครื่องพันธนาการจึงต้องตีความเข้าใจเจตนารมณ์ของกฎหมายข้อนี้เป็นอย่างดีเสียก่อน ทางปฏิบัติที่ผ่านมา มักมีการใช้เครื่องพันธนาการกันอย่างฟุ่มเฟือย ส่วนหนึ่งใช้เป็นเครื่องมือแสวงหาประโยชน์ หรือใช้เป็นข้อต่อรองเรียกร้อยผลประโยชน์ กันอย่างพร่ำเพรื่อด้วยความเชื่อว่าจะช่วยป้องกันการหลบหนีได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งบางครั้งได้ผลตรงข้าม คือทำให้เกิดแรงกดดันจนผู้ต้องขังคิดหลบหนี อย่างไรก็ตาม ถ้อยคำบางคำที่ใช้ในมาตรา 14 ของพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 คือ คำว่า “น่าจะ” ซึ่งอนุมาตรา (3) ถือเป็นกรบัญญัติเป็นนัยกว้างๆ กล่าวคือ พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 มาตรา 14 (1) และ (3) บัญญัติว่า ห้ามมิให้ใช้เครื่องพันธนาการแก่ผู้ต้องขังเว้นแต่ (1) เป็นบุคคลที่น่าจะทำอันตรายแก่ชีวิต หรือร่างกายของตนเองหรือผู้อื่น (3) เป็นบุคคลที่น่าจะพยายามหลบหนีการควบคุม

จะเห็นได้ว่า คำว่า “น่าจะ” เป็นการคาดคะเนหรือการประมาณการณ ว่าจะเกิดเหตุการณ์ตามอนุมาตรา (1) และอนุมาตรา (3) ซึ่งหากผู้มีอำนาจสั่งใช้เครื่องพันธนาการคาดคะเนผิดพลาดหรือตั้งใจคาดคะเนผิดพลาด ผู้ต้องขังก็จะถูกจองจำด้วยเครื่องพันธนาการโดยไม่มีเหตุผลความจำเป็นเพียงพอตามที่กฎหมายให้อำนาจไว้ เมื่อเป็นเช่นนี้ย่อมเป็นการส่งเสริมให้ผู้มีอำนาจสั่งใช้เครื่องพันธนาการกับผู้ต้องขังอย่างฟุ่มเฟือยขาดความยุติธรรม โดยอ้างความชอบธรรมว่ากฎหมายให้อำนาจไว้เจ้าหน้าที่บางคนใช้ลงโทษผู้ต้องขังที่กระทำผิดวินัย โดยอ้างเหตุอนุมาตรา 1 หรืออนุมาตรา 3 ซึ่งเป็นการปฏิบัติที่ไม่เป็นไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมายที่ได้บัญญัติไว้ ส่งผลกระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิเสรีภาพในชีวิตและร่างกายของผู้ต้องขังอีกทั้งเมื่อกฎหมายอาญา ต้องตีความโดยเคร่งครัดและต้องบัญญัติไว้โดยแน่นอนตามแนวทางของระบบ Civil law กฎหมายว่าการบังคับโทษอาญา ก็ควรที่จะตีความโดยเคร่งครัดและบัญญัติให้ชัดเจนแน่นอนด้วยเพื่อเป็นหลักประกันในกฎหมายอาญา⁹ ดังนั้น การบัญญัติกฎหมายดังเช่นที่กล่าวมา ทำให้การตีความกฎหมายเป็นดุลพินิจหรือคาดคะเนมากกว่าจะเป็นการตีความโดยเคร่งครัด

⁹ จาก *กฎหมายอาญาภาคทั่วไป* (น.60-66) , โดย คณิต ฌ นคร ข, 2547, กรุงเทพฯ : วิญญูชน.

ดังนั้น แม้จะเป็นผู้ต้องขังในเรือนจำก็ต้องได้รับการคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานตามรัฐธรรมนูญกฎหมายและข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำ เช่น ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิที่จะไม่ถูกลงโทษโดยทารุณโหดร้ายหรือไร้มนุษยธรรม สิทธิที่จะได้รับการคุมขังโดยชอบด้วยกฎหมาย เป็นต้น ยกเว้นการใช้สิทธินั้นจะถูกจำกัดสำหรับต้องโทษในเรือนจำและทัณฑสถาน หรือในกรณีการที่สิทธิของผู้ต้องขังจะขัดแย้งกับการปฏิบัติงานของเรือน¹⁰ ด้วยเหตุนี้ ผู้ศึกษาจึงมุ่งที่จะศึกษาถึงการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในเรือนจำ โดยกรณีศึกษาคือ การยกเลิกการใช้เครื่องพันธนาการต่อผู้ต้องขังก่อนมีคำพิพากษาถึงที่สุด ซึ่งยังเป็นปัญหาในทางกฎหมายตามแนวทาง ในบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับ พ.ศ. 2540 และพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 รวมทั้งกฎหมายอื่นๆ ที่ใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง ซึ่งอยู่ในความรับผิดชอบของกรมราชทัณฑ์ อีกทั้งมาตรฐานสากลหรือข้อตกลงระหว่างประเทศที่เกี่ยวกับการใช้เครื่องพันธนาการและที่เกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องขังเพื่อนำมาเปรียบเทียบกับกฎหมายของไทย ว่าสอดคล้องกันหรือไม่ หรือเป็นไปตามเจตนารมณ์ตามที่กฎหมายกำหนดไว้อย่างแท้จริงหรือไม่ รวมทั้งพิจารณาถึงสภาพปัญหาและอุปสรรค เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายและแนวทางปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์กับผู้ต้องขังให้สอดคล้องกัน และเกิดผลสัมฤทธิ์ที่เป็นจริงในทางปฏิบัติต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาวิเคราะห์การใช้เครื่องพันธนาการของผู้ต้องขัง ที่เข้ามาอยู่ในเรือนจำก่อนที่จะมีคำพิพากษาถึงที่สุด และรอการพิจารณาคดีนั้น ๆ
2. เพื่อศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบ การใช้เครื่องพันธนาการของผู้ต้องขังของไทย กับประเทศสหรัฐอเมริกา สหราชอาณาจักร และญี่ปุ่น

1.3 สมมติฐานของการศึกษา

ปัญหาของการใช้เครื่องพันธนาการ ต่อผู้กระทำผิดระหว่างพิจารณาคดี การที่จะปฏิบัติต่อผู้ต้องขังด้วยการใช้เครื่องพันธนาการในการควบคุมตัว การขนส่งในการเดินทางต้องกระทำอย่างเหมาะสมภายใต้กฎหมายบังคับเอาไว้อย่างชัดเจนและแน่นอนด้วย

---

¹⁰ จาก สิทธิของผู้ต้องหา จำเลย และผู้ต้องโทษในคดีอาญา (รายงานผลการวิจัย) (น.300), โดย ณรงค์ ใจหาญ และคณะ, ม.ป.ป.

ดังนั้น การใช้เครื่องพันธนาการของผู้ต้องขังก่อนมีคำพิพากษาถึงที่สุด ควรกระทำด้วยความระมัดระวัง และตามความจำเป็นอย่างยิ่งตามที่กฎหมายกำหนดเท่านั้น และในเวลาจำกัด แต่ทั้งนี้ต้องประกอบด้วยสภาพเรือนจำและระบบการควบคุมผู้ต้องขังที่มั่นคงแข็งแรงด้วย ตลอดทั้งควรมีการตรวจสอบการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง จากองค์กรภายนอก เพื่อความโปร่งใสจากการทำงานของเจ้าพนักงานเรือนจำ และควรนำเครื่องพันธนาการชนิดอื่นที่ไม่เป็นการทรมานผู้ต้องขัง แต่มีประสิทธิภาพในการควบคุม ซึ่งมีการนำมาใช้และบัญญัติไว้ในกฎหมายราชทัณฑ์ของประเทศไทย

1.4 ขอบเขตของการศึกษา

การศึกษาในครั้งนี้ จะศึกษาถึงหลักกฎหมายในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง ระหว่างพิจารณา โดยเฉพาะกรณีการใช้โซ่ตรวนต่อผู้ต้องขัง ในระหว่างพิจารณาคดีของศาล หรือก่อนศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุด ทั้งผู้ต้องขังที่อยู่ภายในเรือนจำ ซึ่งยังอยู่ในความรับผิดชอบของเรือนจำนั้น แต่ไม่ศึกษากรณีนักโทษเด็ดขาดหรือผู้ต้องขังที่มีคำพิพากษาถึงที่สุดแล้ว และไม่ศึกษาถึงกรณีของเด็กหรือเยาวชน ในส่วนเนื้อหานี้ เป็นการศึกษา ในเรื่องสิทธิเสรีภาพ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ กฎหมายที่ใช้ ปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง ปัญหาและมาตรการต่าง ๆ หลักขององค์การสหประชาชาติและกฎหมายของต่างประเทศ ตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ.2479 และกฎระเบียบที่เกี่ยวข้องกับงานราชทัณฑ์ กฎมาตรฐานขั้นต่ำขององค์การสหประชาชาติ ตลอดจนอนุสัญญาหรือปฏิญญาสากล และกฎหมายจากต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับเรื่องการใส่ตรวนนักโทษในระหว่างจองจำ หรือออกนอกเรือนจำด้วยและกฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกา สหราชอาณาจักร และญี่ปุ่น

1.5 วิธีการศึกษา

วิทยานิพนธ์เรื่องมาตรการทางกฎหมายในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง ศึกษาในเรื่องปัญหาในการใช้เครื่องพันธนาการของผู้ต้องขัง ก่อนมีคำพิพากษาถึงที่สุดนี้ ใช้วิธีการวิจัยทางเอกสาร (Documentary Research) โดยการค้นคว้าจากบทบัญญัติของกฎหมาย กฎ ระเบียบปฏิบัติในปัจจุบัน ประกอบกันกับหนังสือ ตำรา บทความ วารสาร ที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศ และได้เข้าพบเจ้าหน้าที่ของกรมราชทัณฑ์ซึ่งมีความรู้ในทางปฏิบัติและระเบียบที่เกี่ยวข้อง เพื่อทราบข้อมูลและขอเอกสารอันเป็นประโยชน์ในการศึกษา จากนั้นจึงนำข้อมูลที่ได้มาทำการวิเคราะห์และจัดรวบรวมเป็นระบบให้ทราบถึงสภาพปัญหา และศึกษาวิเคราะห์หาข้อสรุป ตลอดจนแนวทางในการแก้ปัญหาต่อไป

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบถึงแนวความคิด และหลักกฎหมายในเรื่องสิทธิเสรีภาพ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้ต้องขังก่อนมีคำพิพากษาถึงที่สุด และกฎหมายที่ใช้เกี่ยวกับการตีตรวนอันจะเป็นประโยชน์ในการปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานเรือนจำ และผู้ที่มีอำนาจสั่งการให้ใช้โซ่ ตรวนกับผู้ต้องขังในการกระทำผิดในระหว่างติดคุกหากโทษในการกระทำ ระหว่างอยู่ในคุกว่าสมควรจะใส่ตรวนขนาดเท่าใดนั้น ขึ้นอยู่กับอำนาจของผู้บัญชาการเรือนจำนั้นๆ

2. ทำให้ทราบถึงแนวทางในการแก้ไขปรับปรุงกฎหมาย และกฎระเบียบที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 ให้มีความชัดเจน และไม่มีช่องว่างในทางกฎหมายและเพื่อเป็นการหามาตรการ ในการตรวจสอบถ่วงดุลในการใช้อำนาจ ของเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ ในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง นำมาซึ่งหลักปฏิบัติที่เหมือนกันในทุกเรือนจำ

3. ทำให้ทราบถึงแนวทางในการกระตุ้นเตือนให้หน่วยงานราชทัณฑ์ ไม่ว่าจะ เป็นเรือนจำ หรือหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง ตระหนักถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องขัง ที่ยังอยู่ในระหว่างพิจารณาคดีหรือยังไม่มีคำพิพากษาถึงที่สุด ซึ่งควรจะได้รับปฏิบัติที่เป็นธรรมแตกต่างหากจากผู้ต้องขังที่มีคำพิพากษาถึงที่สุดแล้ว

4. ทำให้ทราบถึงปัญหาในทางปฏิบัติ และในทางกฎหมาย ความแตกต่างและความสอดคล้องของหลักกฎหมายไทย หลักปฏิบัติขององค์การสหประชาชาติ และหลักกฎหมายของต่างประเทศ ในเรื่องการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังโดยใช้เครื่องพันธนาการ และสิทธิของผู้ต้องขังก่อนมีคำพิพากษาถึงที่สุด